

עו"ד ענבר דור

9 הטעויות הנפוצות בעת חישוב השווי האקטוארי של פנסיה תקציבית במסגרת חוות דעת אקטוארית לאיזון משאבים

מסבירה מהן 9 הטעויות הנפוצות ששחקנים שונים בשוק איזון המשאבים בבואם להעריך את השווי האקטוארי של פנסיה תקציבית

ברמה מספקת. לפיכך, היעדר עקביות בין סוג התזרים לסוג שיעור ההיוון בעת חישוב השווי האקטוארי של הפנסיה התקציבית במסגרת חלופה א' (חלופת ההתחשבות בכסף או חלופת ההיוון) מספקת לנו עורכי הדיון, כמו גם למרשנו, הערכת חסר לגבי השווי הכלכלי הפנימי (Intrinsic Value) של הפנסיה התקציבית.

הטעות השמינית

הטעות השמינית היא שמרבית הפעילים בשוק לא יודעים בכלל שקצבאות הפנסיה בישראל הן צמודות מדד ולכן יש להוונס בריבית ריאלית ולא בריבית נומינלית. נסביר שכאשר קצבאות הפנסיה בישראל צמודות למדד המחיר לצרכן הרי ששיעור ההיוון שבו יש להוונס גם הוא צריך להיות צמוד למדד המחירים לצרכן. כלומר, רוב השחקנים בשוק לא יודעים בכלל שהריבית של 3% בה הם משתמשים היא ריבית ריאלית ולא נומינלית ושמתחילת כללים אקטואריים ומימוניים מקובלים אי אפשר להוון קצבאות צמודות מדד (ריאליות) בשיעור ההיוון לא צמוד (נומינלי) ממש כפי שאי אפשר להוון קצבאות לא צמודות (נומינליות) בשיעור ההיוון צמוד מדד (ריאלי). פעם נוספת, הבעיה נעוצה בכך שמרבית העוסקים במלאכה לא למדו אקטואריה ומימוון ברמה מספקת. לפיכך, היעדר תאימות בין בסיס ההצגה של התזרים לבסיס ההצגה שיעור ההיוון בעת חישוב השווי האקטוארי של הפנסיה התקציבית במסגרת חלופה א' (חלופת ההתחשבות בכסף או חלופת ההיוון) מספקת לנו עורכי הדיון, כמו גם למרשנו, הערכת חסר לגבי השווי הכלכלי הפנימי (Intrinsic Value) של הפנסיה התקציבית.

הטעות התשיעית

הטעות התשיעית היא שרוב האקטוארים שמתמנים בשוק עושים שימוש בריבית ריאלית של 3% שנקבעה בשנת 1978 כאשר שיעור האינפלציה השנתי עמד על 14.48%!!!! זה לא טעות. ברור, שכאשר היום שיעור האינפלציה סובב סביב 3% לשנה אז ריבית ריאלית של 3% היא לא הגיונית. דבר נוסף שדי צורם לי הוא מומחים שעושים באותו תיק או בתקים אחרים גם הערכת שווי תכרות ושם הם קובעים שיעור ההיוון לפי כושר הפירעון של התכרה ולפי תנאי השוק למדד הקרע אבל כאשר זה מגיע לפנסיה תקציבית הם פשוט קובעים 3% ואומרים "זה מה שמקובל" או "זוהי ריבית בית המשפט". מדובר בגבש של שטויות, שאותן עורכי הדיון משתקפים להפריך. לפיכך, היעדר שימוש בריביות שוק ריאליות עדכנית נכון למדד הקרע בעת חישוב השווי האקטוארי של הפנסיה התקציבית במסגרת חלופה א' (חלופת ההתחשבות בכסף או חלופת ההיוון) מספקת לנו עורכי הדיון, כמו גם למרשנו, הערכת חסר לגבי השווי הכלכלי הפנימי (Intrinsic Value) של הפנסיה התקציבית.

לסיכום

אז תשע הטעויות הללו יכולות לשנות את השווי באופן ציפוני אפילו ברמה של פי 3-4, תלוי במועד הקרע כמובן. ועוד דבר חשוב, כל מה שכתבתי כאן לגבי פנסיה תקציבית אפליקבילי (רלוונטי, שריר, נכון ותקין) גם לגבי פנסיה מקרן פנסיה ותיקה וביטוח מנהלים מסוג גמלא (גמלא א', גמלא ב', גמלא ג' וכו').

אז מה צריך לעשות? אני הבנתי שהכנס הזה שנקרא פנסיה תקציבית, משעה שאין עליו תג מחיר, יכול להיות שווה גם לדירת המגורים של בני הזוג או לכפרל ממנה ולכן אני מתיעצת עם אקטואר שתמומחיות מו היא פנסיה תקציבית. עולה השאלה, איך יודעים מי באמת מתמחה בנושא? הרי כולם טוענים שהם מומחים לנושא. רמז למומחיות בנושא ניתן למצוא בכנס שערכה לשכת מעריכי השווי והאקטוארים הפיננסיים בישראל ב-12 בינואר 2023 בנושאים שצינתי כאן. הכנס נערך על ידי 4 אקטוארים מומחים לנושא זה, כאשר משתתפי הכנס היו דווקא שחקנים בשוק שאינם חברים או מוסמכים או מלשכ"א, אך מתמנים תדיר על ידי בתי משפט לענייני משפחה ובתי דין רבניים. מהסיפורים ששמעתי מעורכי הכנס דווקא אודות משתתפי הכנס, עולה תמונה מדאיגה ביותר על האנשים המתמנים מדי יום להעריך שווי של פנסיה תקציבית, פנסיות גישור, פנסיה מקדמת ופנסיה מקרן פנסיה ותיקה.

רק כדי לתת לכם טעימה קטנה לרמתם של משתתפי הכנס, אחד מהם טען שחיסוי ממוון בין בני זוג התשל"ג בוטל וכי הוא לא מחויב לבצע חישוב אקטוארי למועד הקרע הגם שהוא נדרש לכך. חישוב, משכנים המתגרשים. אצל עורכי הדיון זה מתחלק בין אלו שמעניין אותם הלוקו ולכן גם התוצאה לבין אלו שכל מה שמעניין אותם זו שביט"ש השעון החשב, הרבכ, הבוסס ובעיקר הדאוון בסטורי בפייסבוק.

לפרטים נוספים ולקבלת ייעוץ, ליווי וייצוג בהליכי גירושין המעורבים סכסוכי חלוקת רכוש הכוללים פנסיות תקציביות מצה"ל או מגופים ממשלתיים, הנכס מוזמנים לפנות אל משרדי בטלפון 058-4882882.

מספקת לנו עורכי הדיון, כמו גם למרשנו, הערכת חסר לגבי השווי הכלכלי הפנימי (Intrinsic Value) של הפנסיה התקציבית.

הטעות הרביעית

הטעות הרביעית היא שמרבית השחקנים בשוק לא מבצעים חישוב אקטוארי אלא חישוב מימוני. מה זה אומר? זה אומר שהם לא כוללים בתחשיביהם לוחות תמורת ועץ הסתברות שנתני שלפיו למקבל הפנסיה יש מדי שנה הסתברות להיות ולהמשיך לקבל 12 קצבאות חודשיות או הסתברות למות ולא לקבל 12 קצבאות חודשיות (אבל כאן בת הווג מתחילה לקבל במקומו 12 קצבאות חודשיות בשיעור של 60% מהקצבה המקורית). כאשר אנו עושים היוון מימוני, אז אנו מוזהמים את עניין התמותה ומניחים שהכסף יתקבל "לא משנה מה", אבל אנו יודעים שככה לא עובד עולם הפנסיה. לא בחו"ל ולא בארץ. הרעיון של פנסיה הוא שמשלמים לך כל זמן שיש לך דופק. ולכן החישוב המימוני יוצר עיוות. הערה: ישנם שחקנים שאוהבים לרשום בחוות הדעת שלהם שהם עשו שימוש בשיעור היוון של 3% ובלוחות תמותה של האוצר, גם שהם לא עשו שימוש בכלל בכלים הללו. הם אינם מבינים שהם למעשה משקרים לבית המשפט בתצהירי עדות ראשית וזה חמור ביותר. הם טוענים לרוב שהם לא יודעים מה שמקובל או שאם הם לא יכתבו אז הם יחשבו כפחות מקצועיים. אני חושבת שכאשר מומחה כותב בחוות הדעת דבר שהוא לא עשה באמת והוא משקר - זה גרוע אלף מונים והוא גם חשוף לתביעה על ידי לקוחותיו.

לפיכך, אי ביצוע היוון אקטוארי בעת חישוב השווי האקטוארי של הפנסיה התקציבית במסגרת חלופה א' (חלופת ההתחשבות בכסף או חלופת ההיוון) מספקת לנו עורכי הדיון, כמו גם למרשנו, הערכת חסר לגבי השווי הכלכלי הפנימי (Intrinsic Value) של הפנסיה התקציבית.

הטעות החמישית

הטעות החמישית היא שמרבית הפעילים בשוק לא עובדים על אופק ההיוון הנכון. מה זאת אומרת? זה אומר שכאשר מבצעים חישוב אקטוארי של פנסיה תקציבית אז מפרשים את כל התשלומים עד גיל 110. למה 110? כי לוחות התמותה הקיימים בישראל נגמרים בגיל הזה. האם זה אומר בהכרח שהגמלאי יגיע לגיל 110? ממש לא. אבל יש כמובן הסתברות שהוא יעבור את גיל 80 ואת גיל 90 ואת גיל 100 ויגיע לגיל 110. לצערי מרבית השחקנים בשוק עובדים על תוחלת חיים של תינוק בישראל. מה זאת אומרת? זאת אומרת שרובם עובדים על גיל 80 לגבר ו-82 לאישה. הם מניחים שבהגיע הגמלאי חיים לגיל 110. יבואו אנשי משרד הפינאנחו ויחסלו אותו במיטה. לשמחנות, אנו רואים גמלאים בני 90 ובני 100, הם ממש לא מתים בגיל 80. ולגבי נשים, הם חיות הרבה יותר מגברים ולכן הביטוי "בתי אבות" כבר לא רלוונטי ואני קוראת לו "בית אמהות".

לפיכך, עבודה על תוחלת חיים של תינוקות במקום על אופק היוון עד גיל 100 בעת חישוב השווי האקטוארי של הפנסיה התקציבית במסגרת חלופה א' (חלופת ההתחשבות בכסף או חלופת ההיוון) מספקת לנו עורכי הדיון, כמו גם למרשנו, הערכת חסר לגבי השווי הכלכלי הפנימי (Intrinsic Value) של הפנסיה התקציבית.

הטעות השישית

הטעות השישית היא שמרבית הפעילים בשוק לא יודעים לגבש שיעור היוון מתאים לפנסיה התקציבית. 99% מהם משתמשים בריבית של 3% לשנה שהיא בכלל ריבית שנקבעה בנוי גוף ולא מייצגת את יכולת העמדה התשלומים של הגוף המשלם - מה שמכונה כושר הפירעון (יכולת החזר החוב) של הגוף המשלם. כלומר שימוש בשיעור היוון שלא מייצג את מחיר החוב הנוכחי של הגוף המשלם.

לפיכך, שימוש בשיעור היוון שמועט מתחום נקי הגוף ושלא מייצג את עלות החוב האמיתית של הגוף המשלם בעת חישוב השווי האקטוארי של הפנסיה התקציבית במסגרת חלופה א' (חלופת ההתחשבות בכסף או חלופת ההיוון) מספקת לנו עורכי הדיון, כמו גם למרשנו, הערכת חסר לגבי השווי הכלכלי הפנימי (Intrinsic Value) של הפנסיה התקציבית.

הטעות השביעית

הטעות השביעית היא שמרבית הפעילים בשוק לא יודעים בכלל שהריבית של 3% בה הם משתמשים היא ריבית ברוטו ולא נטו שמחייבת כללים אקטואריים ומימוניים מקובלים אי אפשר להוון קצבאות לאחר מס (נטו) בשיעור היוון לפני מס (ברוטו) ממש כפי שאי אפשר להוון קצבאות לפני מס (ברוטו) בשיעור היוון לאחר מס (נטו). הבעיה נעוצה בכך שמרבית העוסקים במלאכה לא למדו אקטואריה ומימוון

טור היום יעסוק בנוש הבעיית ביותר שיכול להיות לבני זוג, מלבד נכס בחברה פרטית והוא פנסיה תקציבית. למה נכס בעייתי? אז ראשית נסביר שבעוד שלמרבית הנכסים של בני הזוג יש תג מחיר מובנה עליהם, כמו למשל פנסיה מקרן פנסיה חדשה, פרילט ביטוח מנהלים חדשה (החל משנת 2004), קופת גנמולים וקרן השתלמות שעבורם בעלי החשבונות או הפוליסה מקבלים מדי רבעון מהגוף המנהל דו"ח תקופתי מסודר עם כמות הכסף שנצברה להם שם עד למועד הדו"ח, בפנסיה תקציבית אין דו"ח ואין לומר. במקרה של אנשי קבע יש דו"ח סימולציה שאולי אומר מה תהיה הקצבה שלו אם הוא יפרוש, אבל כמה שווה הפנסיה? אין תג מחיר עליה.

אז מה הבעיה בפנסיה התקציבית? אז התחלתי מכך שאין עליה תג מחיר מובנה ולכן מדובר במתן תחזית (מה שאנשים חכמים קוראים "פרדיקציה") כמה שווה הפנסיה. למעשה פנסיה תקציבית ממש דומה להערכת שווי חברה, גם כאן, האקטואר ממש כמו מעריך השווי צריך להסתכל על העתיד, לבנות תחזית פיננסית לאורך תקופה המכונה "אופק ההיוון" ולתרגם את כל תזרימי הגמלאות/קצבאות הפנסיה הלווה באמצעות פעולה שנקראת היוון. היוון הוא פעולה של תרגום מוזמנים (כלומר, סכומים כספיים) מהעתיד הלווה באמצעות שיעור היוון. סכן מתחילה הבעיה. כאשר את החישוב מבצע רואה חשבון, יובל ביטוח או סטטיסטיקאי (כאשר מרבית האקטוארים המתמנים מטעים בתי המשפט למשפחה ובתי הדין הרבניים הם בכלל רואי חשבון, סטטיסטיקאים, סוכני ביטוח ולא כלכלנים) אז הם מבצעים חישוב כלכלי מוטעה.

הטעות הראשונה

הטעות הראשונה בעת חישוב הפנסיה התקציבית היא חוסר ההבנה שלהם פנסיה תקציבית, לפחות של אנשי כוחות הביטחון, מורכבת מפנסיות גישור (ממועד הפרישה ממארגון ועד הגעת בחיים לגיל 67) ומפנסיה תקציבית (מגיל 67 עד סוף החיים). האם זה לא אותו הדבר? לא. כי פעם אחת שיעורי על פנסיות גישור חלים תשלומי ביטוח לאומי ופעם בריאות ועל פנסיה תקציבית לא. ובנוסף, על פנסיות גישור יובל מס הכנסה ברוב המקרים בעוד שעל הפנסיה התקציבית לא (שם קוד: תיקון 190).

לפיכך, אי פירוק הפנסיה התקציבית לפנסיות גישור ולפנסיה החל מגיל הפרישה בעת חישוב השווי האקטוארי של הפנסיה התקציבית במסגרת חלופה א' (חלופת ההתחשבות בכסף או חלופת ההיוון) מספקת לנו עורכי הדיון, כמו גם למרשנו, מצג שווה לגבי השווי הכלכלי הפנימי (Intrinsic Value) של הפנסיה התקציבית.

הטעות השנייה

הטעות השנייה היא שלא כל העוסקים במלאכה מבינים שפנסיה תקציבית, שכפי שכבר ציינתי במקרה של אנשי כוחות הביטחון גוררת איתה גם פנסיות גישור, גם גוררת איתה ממש גיוון דומה ודומה הבראה שמתמנהים גם הם מנקב פנסיה תקציבית ועדפת לכל דבר ועניין. מדובר בתשלומים חד פעמיים המתקבלים אחת לשנה, בתקופת פנסיות הגישור וכן בתקופת הפנסיה התקציבית. כלומר, יש עוד ספחים שלא נלקחים בחשבון וגם אם כן, הם לא מחושבים נכון.

לפיכך, אי התחשבות נכונה במענקי היובל, תוספת הגיוון דומה הבראה בעת חישוב השווי האקטוארי של הפנסיה התקציבית במסגרת חלופה א' (חלופת ההתחשבות בכסף או חלופת ההיוון) מספקת לנו עורכי הדיון, כמו גם למרשנו, הערכת חסר לגבי השווי הכלכלי הפנימי (Intrinsic Value) של הפנסיה התקציבית.

הטעות השלישית

הטעות השלישית היא שמרבית העוסקים במלאכה לא לוקחים בחשבון את פנסיות השאירים (קרן פנסיות האלמנה) הגלומה בפנסיות הגישור ובפנסיה התקציבית. נסביר, שאם בחישוב פנסיות הגישור ובפנסיה התקציבית אנו מתחשבים בגילו ומינו של מקבל הפנסיה ומכאן גוזרים את הסתברות המוות של מקבל הפנסיה מדי שנה לפי גילו, הרי שבפנסיות השאירים אנו עובדים על גילה ומינה של בת הזוג של מקבל הפנסיה (יכול להיות גם הפוך, כלומר, שמקבלת הפנסיה היא אישה ושפנסיות השאירים היא כלכל פנסיות אלמן).

לפיכך, אי הכללת שווי פנסיות השאירים בעת חישוב השווי האקטוארי של הפנסיה התקציבית במסגרת חלופה א' (חלופת ההתחשבות בכסף או חלופת ההיוון)